

Linschotenaar Klaas Prins verzamelt ambachtelijk glaswerk

Op een gezonde manier aan de jeneverfles verslaafd geraakt

Linschotenaar Klaas Prins met een van zijn flessen, stammend uit de tijd dat glas maken nog een ambacht was

Foto Deenkamp - Woerdense Courant

LINSCHOTEN - De ene mens grijpt naar de fles om de inhoud daarvan te nuttigen, de andere mens is het juist om de verpakking te doen. Verslaafd raken kun je trouwens op beide manieren, dat blijkt uit de hobby van Linschotenaar Klaas Prins. Hij legde zich toe op het verzamelen van oude (jenever)flessen, waarmee hij in ieder geval voor de meest gezonde vorm van de twee soorten verslaving koos. Onder „oude flessen” moeten daarbij worden verstaan: exemplaren die nog ambachtelijk zijn vervaardigd en dientengevolge stammen uit de tijd vóór 1920. 1920 was het jaar waarin de produktie van de glasverpakking op grote schaal werd overgenomen door de flessenblaasmachine. Voor de rechtgeaarde verzamelaar houdt het daarmee op, vindt Prins.

Zo'n hobby komt niet uit de lucht vallen en dat deed het bij Klaas Prins ook niet. Als jongetje van een jaar of zeven al had hij grote belangstelling voor oude dingen en begon hij in de aarde te wroeten op zoek naar

steentjes en scherven. „Je krijgt daar ook heel snel kijk op,” vertelt hij nu. „Als ik langs een hoop aarde kom, zie ik meteen of het oude grond is, waar eventueel iets leuks in te vinden zal zijn. Een bouwplaats in

het centrum van een stad, vullingen van sloten of vuilstortplaatsen kunnen uiterst interessant zijn. En ook de grond die „overblijft” nadat hij door professionele archeologen is doorzocht levert altijd nog wel iets op. Ik heb bijvoorbeeld erg veel gevonden in Utrecht. Daar is de wijk Lunetten gebouwd op een oude vuilstortplaats van om en nabij de eeuwwisseling. Er lagen veel mosterdpoten en medicijnflesjes, vooral flesjes van het oude, goed-voor-alles-medicijn Haarlemmerolie. Maar ook dicht bij huis in Linschoten komt er soms iets boven water: toen de brug over de Montfoortse Vaart vernieuwd werd heb ik bij de fundering een fles van rond 1880 opgegraven.”

Slavenhandel

De stap van een algemene archeologische belangstelling naar een specifieke verzameling van oude gebruiksflerken maakte Klaas Prins toen hij werkte bij een distilleerderij in Schiedam. Niet dat hij daar nog magazijnen vol met flessen aantrof: voor het Schiedamse bedrijf waren flessen louter verpakkingsmateriaal en datgene wat om de een of andere reden niet meer nodig was, werd weggegooid. Maar er was nog voldoende aanwezig om er extra aandacht aan te schenken en de verzameldrift in die richting te kanaliseren. „Ondertussen is het niet zo”, aldus Klaas Prins „dat je in de Nederlandse bodem veel Hollandse jeneverflessen vindt. Een Nederlander nam zijn sterke drank in een kannetje mee naar huis. De flessen werden voornamelijk gebruikt voor de export. Vooral de Afrikaanse landen en Suriname zijn goudmijnen voor de verzamelaar van dit soort flessen. Jenever was in de achttiende eeuw een van de belangrijkste ruilmiddelen bij de slavenhandel. Daar komt trouwens bij dat een weggegooide fles in zo'n warm land veel beter bewaard blijft. In de Nederlandse bodem vriest glaswerk meestal kapot.” Hij wijst een rijtje „kelderflessen” aan, Hollandse jeneverflessen, waarvan er twee in Ghana zijn gevonden, één in Suriname en één in Nigeria.

Een lekker eindje uit de buurt en deze aanwinst van zijn verzameling heeft hij dan ook niet zelf opgegraven, maar gekocht op verzamelaarsbeurzen. In de Verenigde Staten en Engeland is het verzamelen van oud gebruiksglas zeer in trek. Maar ook in Nederland bestaat sedert tien jaar een verzamelaarsclub „De Oude Flesch”, een club met ruim tweehonderd leden die zich bezig houden met het verzamelen van oude gebruiksflerken en aanverwante artikelen. De club is de enige in Nederland op dit gebied en zelfs de enige op het Europese vasteland, waardoor zij ook een aantal Belgische en Duitse leden telt. De vereniging organiseert regelmatig ruilbeurzen, exposities, excursies en lezingen en geeft een kwartaalblad uit met wetenswaardigheden over de gezamenlijke hobby.

Vrouwenbeen

Glas wordt gemaakt van zand en soda, dat verhit wordt tot een vloeibare massa. Van deze massa worden belken geblazen die, in de gewenste vorm afgekoeld en verhard, een fles vormen. Zo'n fles is dus eigenlijk, aldus Klaas Prins „de gestolde adem van de glasblazer.”

Bij de oude Egyptenaren was het glas, als kostbaar sierwerk, al bekend en de Romeinen waren echt perfecte glasblazers. In de loop der eeuwen werd het materiaal steeds meer als verpakking van diverse produkten gebruikt. Elk produkt had zijn eigen vorm fles en de fles ontleent daaraan ook eenvoudig zijn naam. Er is een duidelijk onderscheid te maken tussen een cacao fles, een mosterdpot, een inktpot, een posteleinfles, een kinawijnfles, een haarlemmerolie flesje en een jenever fles. Sommige flessen dragen daarnaast nog een naam, wijzend naar kleine vormverschillen, zoals Paardehoef, Kattekop of Lady's Leg (vrouwenbeen). De jenever fles is altijd een „kelder fles”, een taps toelopende, vierkante fles. De aanduiding „kelder” heeft daarbij niets te maken heeft met de koude, donkere ruimte onder een huis, maar verwijst naar de kisten waarin de flessen werden ingescheept.

Op de flessen werd vaak een glaszegel aangebracht waarin de naam vermeld stond van de fabrikant, soms de fabrikant van de inhoud van de fles, soms de fabrikant van de verpakking zelf. Door de ontwikkeling van steeds ingenieuzer mallen werd later de naam mee in het glas geblazen. En het zijn ook vaak weer die namen, die handelsmerken en die jaartallen, die de nieuwsgierigheid prikkelen.

Klaas Prins: „Je verdiept je er steeds meer in. Als je een fles vindt met een zegel of met een naam, dan wil je weten waar die fles vandaan komt. Zo heb ik een kelder fles van een distilleerderij A.J.T. Hofman uit Woerden. Stadsarchivaris Peters heeft voor me uitgezocht dat die Hofman aanvankelijk banketbakker was en van 1873 tot 1920 een likeurstokerij heeft gehad aan de Rijn. En ook heb ik een fles van een andere firma

„Hoffmann”, in dit geval uit Rotterdam. Dat was een bedrijf dat zich toelegde op twee produkten: flessen en kanonskogels! De verhalen erachter maken het verzamelen vaak zo leuk.”

Kleuren

De meeste flessen zijn donker van kleur, omdat het maken van lichter, en vooral van helder, glas een meer verfijnde techniek vergde en dus duurder was. Al werd soms toch wel een zeker kleurpatroon toegepast. Flessen waarin giftige stoffen werden opgeslagen waren bijvoorbeeld altijd blauw.

Op een van de planken bij Klaas Prins staat een „kattekop” met schitterende iriserende kleuren. Deze pracht ontstaat echter „per ongeluk”, zo legt Prins uit: „Als glas lang in de grond ligt gaan de bodemzuren op het materiaal inwerken en dan krijg je een dergelijke kleuring. Deze fles is trouwens een van mijn grote vondsten: een bijna gave fles uit Nederlandse bodem. Alleen het halsrandje is afgebroken.”

Vermoedelijk droomt iedere verwonderde verzamelaar er van om eens in zijn leven te stuiten op een zolder, een kelder of een bodem vol met de door hem begeerde objecten. Maar als dat niet lukt zul je je verzameling uit moeten breiden via een beurs. Welke geldwaarde vertegenwoordigt nu zo'n „doodgewoon” stukje verpakkingsmateriaal? „Dat ligt een beetje aan de extra's die een fles biedt” zegt Klaas Prins „voor een kelder fles wordt soms wel f 200,— geboden, voor een paardehoef f 500,—.” Hij haalt een boek tevoorschijn, zoekt de afbeelding van een „kattekop” met glaszegel en jaartal, ter waarde van f 10.000,— en verzucht: „Kijk, zo iets hoop ik natuurlijk ooit nog eens te vinden!”

JANNEKE STALLER

Nieuwe leden:

H.M.J. Beukers, Persijnlaan 3, 2245 CJ Wassenaar te. 01751 - 77781

J.J. de Jong, De Leemput 38, 4661 VR Halsteren

Mw. J. Jongen, Ring 16, 3222 AE Hellevoetsluis te. 01883 - 16661

Joh's de Kuyper & Zn. b.v. de heer R.P.M. de Kuyper

Buitenhavenweg 98, 3113 BE Schiedam. tel. 010-4269234

Mw. Molenkamp, Smeepoortenbrink 11, 3841 EZ Harderwijk

Distilleerderij De Ooievaar, heer C. van Wees,

Driehoekstraat 10, 1015 GL Amsterdam. tel. 020-267752

Miriam Reuser, Groesbeeksedwardsweg 195, 6521 DH Nijmegen. tel. 080-238037

Joh. Visser, Mentenbergseweg 11, 6816 PR Arnhem-Schaesbergen. tel. 085-420824

Verhuisd: lid.nr. G.J. Edens naar: De Aak 15, 6852 DB Huissen.

tel.nr. lid.nr. 126 H. Boeyen: 01844 - 2433

Opgezegd: lid.nr. E. Donath-de Beus